ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 6ης Ιουνίου 2002 *

Στην υπόθεση C-360/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundesgerichtshof (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Land Hessen

και

G. Ricordi & Co. Bühnen- und Musikverlag GmbH,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 12, πρώτο εδάφιο, ΕΚ),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, S. von Bahr, A. La Pergola, M. Wathelet (εισηγητή) και C. W. A. Timmermans, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: D. Ruiz-Jarabo Colomer
γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— το Land Hessen, εκπροσωπούμενο από τον H. L. Bauer, Rechtsanwalt,

— η G. Ricordi & Co. Bühnen- und Musikverlag GmbH, εκπροσωπούμενη από τον O. Brändel, Rechtsanwalt,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους A. Dittrich και W.-D. Plessing,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την K. Banks, επικουρούμενη από τον W. Berg, Rechtsanwalt,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 28ης Φεβρουαρίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 30ής Μαρτίου 2000, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 28 Σεπτεμβρίου 2000, το Bundesgerichtshof υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 12, πρώτο εδάφιο, ΕΚ).

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Land Hessen (ομόσπονδου κράτους της Έσσης) και της G. Ricordi & Co. Bühnen- und Musikverlag GmbH (στο εξής: Ricordi), εκδοτικού οίκου για θεατρικά και μουσικά έργα, σχετικά με το δικαίωμα διοργανώσεως παραστάσεων της όπερας «La Bohème» του Ιταλού συνθέτη Giacomo Puccini κατά τις περιόδους 1993/94 και 1994/95.

Το νομικό πλαίσιο

Οι εθνικές νομοθεσίες

3 Κατά τον χρόνο των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών, τα καλλιτεχνικά και πνευματικά δημιουργήματα προστατεύονταν στη Γερμανία από τον Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (νόμο για την προστασία των δικαιωμάτων του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων), όπως ίσχυε το 1965

(*Bundesgesetzblatt* 1965 I, σ. 1273, στο εξής: UrhG). Σε αυτό το νομοθετικό κείμενο γινόταν διάκριση μεταξύ της προστασίας των έργων Γερμανών υπηκόων και εκείνης των έργων αλλοδαπών δημιουργών.

4 Ενώ των πρώτων προστατεύονταν όλα τα έργα, είτε είχαν παρουσιαστεί στο κοινό είτε όχι, και μάλιστα ανεξαρτήτως του τόπου της πρώτης παρουσιάσεώς τους (άρθρο 120, παράγραφος 1, του UrhG), οι τελευταίοι είχαν δικαιώματα προστασίας μόνο για τα έργα που είχαν παρουσιαστεί, για πρώτη φορά ή εντός τριάντα ημερών από την πρώτη τους παρουσίαση, στη Γερμανία (άρθρο 121, παράγραφος 1, του UrhG).

5 Στις λοιπές περιπτώσεις, για τους αλλοδαπούς δημιουργούς ίσχυε η προστασία των δικαιωμάτων τους που προέβλεπαν οι διεθνείς συνθήκες (άρθρο 121, παράγραφος 4, του UrhG).

6 Η προστασία των δικαιωμάτων δημιουργού που εξασφαλίζει η γερμανική νομοθεσία λήγει 70 έτη μετά την 1η Ιανουαρίου του έτους που ακολουθεί τον θάνατο του δημιουργού (άρθρα 64 και 69 του UrhG).

7 Στο ιταλικό δίκαιο, κατά το άρθρο 25 του νόμου 633, της 22ας Απριλίου 1941, περί της προστασίας των δικαιωμάτων δημιουργού και άλλων συναφών με την άσκησή τους δικαιωμάτων (GURI αριθ. 166, της 16ης Ιουλίου 1941), και το άρθρο 1 του νομοθετικού διατάγματος 440, της 20ής Ιουλίου 1945 (GURI αριθ. 98, της 16ης Αυγούστου 1945), η διάρκεια της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού εκτείνεται σε 56 έτη από τον θάνατο του δημιουργού.

Το διεθνές δίκαιο

8 Η κυριότερη διεθνής συμφωνία στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού είναι η Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και

καλλιτεχνικών έργων (Πράξη Παρισίων της 24ης Ιουλίου 1971), που έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης υπό τη μορφή που προσέλαβε μετά την αναθεώρηση στις 28 Σεπτεμβρίου 1979 (στο εξής: Σύμβαση της Βέρνης).

9 Σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Βέρνης, η διάρκεια της παρεχομένης προστασίας καλύπτει τη ζωή του δημιουργού και 50 έτη μετά τον θάνατό του. Η παράγραφος 5 αυτού του άρθρου διευκρινίζει ότι η 50ετής προθεσμία αρχίζει από την 1η Ιανουαρίου του επομένου του θανάτου του έτους. Σύμφωνα με την παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν, εν πάση περιπτώσει, να παράσχουν μεγαλύτερη διάρκεια προστασίας.

10 Το άρθρο 7, παράγραφος 8, της Συμβάσεως της Βέρνης θεσπίζει καθεστώς ούτως ειπείν «συγκριτικό της διάρκειας προστασίας». Σύμφωνα με αυτή τη διάταξη, η διάρκεια προστασίας ορίζεται, σε όλες τις περιπτώσεις, από τον νόμο της χώρας στην οποία ζητείται η προστασία. Πάντως, δεν υπερβαίνει τη διάρκεια που προβλέπεται στη χώρα προελεύσεως του έργου, πλην διαφόρου ρυθμίσεως της νομοθεσίας της χώρας όπου ζητείται η προστασία, πράγμα που δεν συμβαίνει στην περίπτωση της γερμανικής νομοθεσίας.

11 Οι περιορισμοί που επιτρέπει το άρθρο 7, παράγραφος 8, της Συμβάσεως της Βέρνης επαναλήφθηκαν στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου, η οποία περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1 Γ της Συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, η οποία εγκρίθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας, καθόσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της, με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994 (ΕΕ L 336, σ. 1). Το άρθρο 9 αυτής της συμφωνίας προβλέπει επίσης ότι τα κράτη που την υπέγραψαν θα τηρούν τα άρθρα 1 έως 21 και το παράρτημα της Συμβάσεως της Βέρνης.

Το κοινοτικό δίκαιο

12 Το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ ορίζει:

«Εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας Συνθήκης και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών της, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

13 Η εταιρία Ricordi έχει τα δικαιώματα διοργανώσεως παραστάσεων της όπερας «La Bohème» του Puccini, που απεβίωσε στις 29 Νοεμβρίου 1924 (βλ. σημεία 13 επ. των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα). Το ομόσπονδο κράτος της Έσσης διαχειρίζεται το Staatstheater (Κρατικό Θέατρο) του Wiesbaden (Γερμανία).

14 Κατά τις περιόδους 1993/94 και 1994/95, το Staatstheater του Wiesbaden διοργάνωσε πολυάριθμες παραστάσεις της εν λόγω όπερας χωρίς την άδεια της Ricordi.

15 Η τελευταία ισχυρίστηκε ενώπιον ενός Landgericht της Γερμανίας ότι, ενόψει της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας που προβλέπει η Συνθήκη ΕΚ, τα έργα του Puccini προστατεύονται στη Γερμανία απαραιτήτως μέχρι την παρέλευση

του διαστήματος των 70 ετών που προβλέπει το γερμανικό δίκαιο, ήτοι μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1994.

16 Το ομόσπονδο κράτος της Έσσης υποστήριξε, αντιθέτως, ότι για την όπερα «La Bohème» εφαρμόζεται η διάρκεια προστασίας των 56 ετών που προβλέπει το ιταλικό δίκαιο, οπότε τα δικαιώματα του δημιουργού σχετικά με αυτό το έργο είχαν λήξει στις 31 Δεκεμβρίου 1980.

17 Το Landgericht, ενώπιον του οποίου υποβλήθηκε η διαφορά, έκανε δεκτό το αίτημα της Ricordi. Η έφεση που άσκησε το ομόσπονδο κράτος της Έσσης δεν ευδοκίμησε. Κατόπιν αυτού, το ομόσπονδο αυτό κράτος άσκησε αναίρεση.

18 Το Bundesgerichtshof τονίζει με τη διάταξη περί παραπομπής ότι, αφού η όπερα «La Bohème» παρουσιάστηκε, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις που έχουν γίνει σχετικώς, για πρώτη φορά στην Ιταλία και όχι στη Γερμανία, προστατευόταν στη Γερμανία, κατά τον χρόνο των επίδικων πραγματικών περιστατικών, αποκλειστικά κατά το μέτρο που προβλέπουν οι διεθνείς συνθήκες, σύμφωνα με το άρθρο 121, παράγραφος 4, του UrhG.

19 Επομένως, κατά το αιτούν δικαστήριο, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 7, παράγραφος 8, της Συμβάσεως της Βέρνης και του γεγονότος ότι το γερμανικό δίκαιο δεν περιέχει διάταξη που να αποκλίνει από την αρχή σύμφωνα με την οποία η διάρκεια προστασίας δεν υπερβαίνει την οριζόμενη στη χώρα προελεύσεως του έργου, η περίοδος προστασίας της όπερας «La Bohème» στη Γερμανία περιοριζόταν από τη διάρκεια της προστασίας που προέβλεπε το ιταλικό δίκαιο και είχε επομένως λήξει το 1980.

20 Κατά το Bundesgerichtshof, η έκβαση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται από τη δυνατότητα εφαρμογής στην εν λόγω διαφορά της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας που προβλέπει το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ.

21 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες σχετικά με το ζήτημα αν η απαγόρευση των διακρίσεων που προβλέπει το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ έχει εφαρμογή στην προστασία των δικαιωμάτων δημιουργού, στην περίπτωση που ο δημιουργός είχε αποβιώσει όταν τέθηκε σε ισχύ η κοινοτική απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας. Πράγματι, αυτή η απαγόρευση εφαρμόζεται τόσο στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας όσο και στην Ιταλική Δημοκρατία από την 1η Ιανουαρίου 1958, ενώ ο G. Puccini απεβίωσε το 1924.

22 Υπό αυτές τις συθήκες, το Bundesgerichtshof ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Εφαρμόζεται η απαγόρευση των διακρίσεων του άρθρου 12, πρώτο εδάφιο, ΕΚ σε περιπτώσεις στις οποίες ο αλλοδαπός δημιουργός είχε ήδη αποβιώσει κατά τον χρόνο ενάρξεως ισχύος της Συνθήκης στο κράτος του οποίου είχε την ιθαγένεια, αν, σε αντίθετη περίπτωση, η εφαρμογή του εσωτερικού δικαίου θα συνεπαγόταν άνιση μεταχείριση όσον αφορά τη διάρκεια προστασίας αφενός των έργων του αλλοδαπού δημιουργού και αφετέρου των έργων ενός επίσης προ της ενάρξεως ισχύος της Συνθήκης αποβιώσαντος ημεδαπού δημιουργού;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

23 Με το υποβληθέν ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, στην ουσία, αν η απαγόρευση των διακρίσεων που προβλέπει το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ έχει εφαρμογή στην προστασία των δικαιωμάτων δημιουργού ακόμη και αν ο δημιουργός απεβίωσε πριν αρχίσει να ισχύει η Συνθήκη ΕΟΚ στο κράτος μέλος της ιθαγενείας του και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν αντιβαίνει σε αυτή την απαγόρευση η μικρότερη διάρκεια προστασίας που προβλέπει η νομοθετική ρύθμιση ενός κράτους μέλους για τα έργα ενός δημιουργού που είναι υπήκοος άλλου

κράτους μέλους σε σχέση με τη διάρκεια προστασίας που προβλέπει για τα έργα των ημεδαπών.

24 Κατ' αρχάς επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι το δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα εμπίπτουν, λόγω ιδίως των αποτελεσμάτων τους επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου προϊόντων και υπηρεσιών, στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης ΕΚ (βλ. συναφώς απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1993, C-92/92 και C-326/92, Phil Collins κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-5145, σκέψη 27).

25 Εν συνεχεία, επιβάλλεται να τονιστεί ότι το γεγονός ότι ο δημιουργός είχε αποβιώσει κατά τον χρόνο ενάρξεως της ισχύος της Συνθήκης ΕΟΚ στο κράτος μέλος ιθαγενείας του δεν εμποδίζει την εφαρμογή του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ.

26 Πράγματι, μπορεί να γίνει επίκληση του δικαιώματος του δημιουργού όχι μόνον από τον ίδιο αλλά και από τους έλκοντες εξ αυτού δικαιώματα (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Phil Collins κ.λπ., σκέψη 35). Δεν αμφισβητείται όμως ότι το επίδικο στην κύρια δίκη δικαίωμα του δημιουργού εξακολουθούσε να παράγει αποτελέσματα υπέρ των αντλούντων δικαιώματα από τον Giacomo Puccini κατά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης ΕΟΚ (βλ. απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2002, C-162/00, Pokrzeptowicz-Meyer, Συλλογή 2002, σ. I-1049, σκέψεις 49 και 50).

27 Τέλος, επιβάλλεται να εξεταστεί το ζήτημα αν η επίδικη διαφορά στη μεταχείριση μεταξύ των Γερμανών δημιουργών και των αλλοδαπών δημιουργών που θεσπίζει ο UrhG αντίκειται στο κοινοτικό δίκαιο.

28 Το ομόσπονδο κράτος της Έσσης υποστηρίζει ότι αυτή η διαφορά στη μεταχείριση προκύπτει από τις διαφορές μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών.

29 Ισχυρίζεται ότι η σύγκριση της διάρκειας προστασίας, που προβλέπεται στο άρθρο 7, παράγραφος 8, της Συμβάσεως της Βέρνης, δεν λαμβάνει ως κριτήριο την ιθαγένεια, αλλά τη χώρα προελεύσεως του έργου. Η διάρκεια της προστασίας ορίζεται από κάθε κράτος μέλος, το οποίο μπορεί ανά πάσα στιγμή να παρατείνει την εφαρμοστέα κατά τη νομοθεσία του διάρκεια προστασίας και επομένως, χάρη στην εν λόγω διάταξη, την εφαρμοστέα για τους υπηκόους του με διαμονή στην αλλοδαπή προστασία. Υπό αυτές τις συνθήκες, η νομική κατάσταση σ' ένα κράτος μέλος συνιστά όχι αυθαίρετο, αλλά αντικειμενικό, κριτήριο διαφοροποιήσεως. Η διάρκεια προστασίας έχει μόνον έμμεση σχέση με την ιθαγένεια του δημιουργού.

30 Αυτή η ερμηνεία δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

31 Παρά το γεγονός ότι το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ δεν αφορά τις ενδεχόμενες διαφορές στη μεταχείριση και τις στρεβλώσεις που μπορούν να προκύψουν για τα πρόσωπα και τις επιχειρήσεις που υπάγονται στη δικαιοδοσία της Κοινότητας από τη διάσταση που υφίσταται μεταξύ των νομοθεσιών των διαφόρων κρατών μελών, εφόσον οι νομοθεσίες αυτές έχουν εφαρμογή σε κάθε πρόσωπο που εμπίπτει στο πεδίο τους σύμφωνα με αντικειμενικά κριτήρια και ανεξαρτήτως της ιθαγενείας του, το άρθρο αυτό απαγορεύει «κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας». Κατά συνέπεια, αυτή η διάταξη επιβάλλει σε κάθε κράτος μέλος να διασφαλίζει απολύτως ίση μεταχείριση μεταξύ των υπηκόων του και των υπηκόων άλλων κρατών μελών που βρίσκονται σε κατάσταση διεπόμενη από το κοινοτικό δίκαιο (βλ. συναφώς προπαρατεθείσα απόφαση Phil Collins κ.λπ., σκέψεις 30 και 32).

32 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα άρθρα 120, παράγραφος 1, και 121, παράγραφος 1, του UrhG θεσπίζουν άμεση διάκριση λόγω ιθαγενείας.

33 Επιπλέον, κατά το μέτρο που το άρθρο 7, παράγραφος 8, της Συμβάσεως της Βέρνης επιτρέπει στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας να επεκτείνει τη διάρκεια προστασίας των 70 ετών που προβλέπει το γερμανικό δίκαιο στα δικαιώματα ενός αλλοδαπού δημιουργού, ο μηχανισμός συγκρίσεως της διάρκειας προστασίας που προβλέπει αυτή η διάταξη δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη διαφορετική μεταχείριση όσον αφορά τη διάρκεια προστασίας που προκύπτει από τις εν λόγω διατάξεις του UrhG αφενός για τα δικαιώματα ενός Γερμανού δημιουργού και αφετέρου για τα δικαιώματα ενός δημιουργού υπηκόου άλλου κράτους μέλους.

34 Ενόψει των προεκτεθέντων, επιβάλλεται να δοθεί στο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι η απαγόρευση των διακρίσεων που προβλέπει το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ έχει εφαρμογή στην προστασία των δικαιωμάτων δημιουργού ακόμη και αν ο δημιουργός απεβίωσε πριν αρχίσει να ισχύει η Συνθήκη ΕΟΚ στο κράτος μέλος της ιθαγενείας του και ότι αντιβαίνει σε αυτή την απαγόρευση η μικρότερη διάρκεια προστασίας που προβλέπει η νομοθετική ρύθμιση ενός κράτους μέλους για τα έργα ενός δημιουργού που είναι υπήκοος άλλου κράτους μέλους σε σχέση με τη διάρκεια προστασίας που προβλέπει για τα έργα των ημεδαπών.

Επί των δικαστικών εξόδων

35 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 30ής Μαρτίου 2000 το Bundesgerichtshof, αποφαίνεται:

Η απαγόρευση των διακρίσεων που προβλέπει το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, ΕΚ) έχει εφαρμογή στην προστασία των δικαιωμάτων δημιουργού ακόμη και αν ο δημιουργός απεβίωσε πριν αρχίσει να ισχύει η Συνθήκη ΕΟΚ στο κράτος μέλος της ιθαγενείας του. Αντιβαίνει σε αυτή την απαγόρευση η μικρότερη διάρκεια προστασίας που προβλέπει η νομοθετική ρύθμιση ενός κράτους μέλους για τα έργα ενός δημιουργού που είναι υπήκοος άλλου κράτους μέλους σε σχέση με τη διάρκεια προστασίας που προβλέπει για τα έργα των ημεδαπών.

Jann von Bahr

La Pergola Wathelet Timmermans

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 6 Ιουνίου 2002.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

P. Jann